

3.1 Y Cyngor - Ethol Aelodau Staff i'r Cyngor

Caiff dau aelod o staff Prifysgol Abertawe eu hethol yn aelodau o'r Cyngor, yn unol â'r weithdrefn ganlynol:

Swyddog Canlyniadau

1. Yr Ysgrifennydd i'r Cyngor, neu ei enwebai, fydd y Swyddog Canlyniadau ar gyfer yr etholiad. Bydd y Swyddog Canlyniadau yn gyfrifol am reoli'r broses etholiadol, gan gynnwys trefnu i gyhoeddi'r ymgeiswyr a'u datganiadau etholiadol, y trefniadau pleidleisio, gweithredu rheoliadau'r etholiad a geir yn yr Ordinhad hwn, ystyried cwynion a gyflwynir mewn perthynas â'r broses ei hun. Yn ogystal, awdurdodir y Swyddog Canlyniadau i wneud yr holl benderfyniadau eraill sy'n angenrheidiol er mwyn cynnal y broses enwebu ac etholiadau'n effeithiol.

Enwebiadau ar gyfer Etholiad

2. Bydd y Swyddog Canlyniadau yn trefnu i hysbysiad am leoedd gwag gael ei anfon at holl staff y Brifysgol. Bydd yr hysbysiad hwn yn cynnwys:
  - (a) datganiad o weithredu cadarnhaol;
  - (b) disgrifiad rôl ar gyfer aelodau'r Cyngor, sy'n crynhoi dyletswyddau a chyfrifoldebau aelodau;
  - (c) gwahoddiad i gyflwyno enwebiadau ymhen cyfnod rhesymol o rybudd (fel arfer tua 21 o ddiwrnodau).

Etholaeth ar gyfer Aelod sy'n Aelod Staff

3. Bydd holl gyflogeion y Brifysgol, heblaw am y rhai a all fod eisoes wedi cymryd rhan ym mhroses etholiad y Senedd, yn gymwys i enwebu a phleidleisio, ni waeth pa mor hir maent wedi bod yn eu swyddi, neu a ydynt ar secondiad, cyfnod o wyliau/absenoldeb estynedig, a byddant yn gymwys i'w henwebu ar yr amod (a) eu bod yn gallu cyflawni eu dyletswyddau fel Ymddiriedolwr gan gofio bod aelodaeth o'r Cyngor yn para am bedair blynedd yn y lle cyntaf a (b) ar yr amod bod ganddynt gontract cyflogaeth o leiaf flwyddyn o hyd i helpu i sicrhau cydbwysedd priodol rhwng agweddau ymarferol aelodaeth o'r cyngor o ran presenoldeb mewn cyfarfodydd a phwysigrwydd sicrhau parhad a phrofiad ar y bwrdd, ac, ar yr un pryd, gan beidio ag eithrio staff ar gontractau cyfnod penodol. Dylai o leiaf un o'r rhai a benodir weithio yn y Gwasanaethau Proffesiynol. Dylid darparu arweiniad i enwebeion i sicrhau eu bod yn deall cyfrifoldebau aelodaeth o'r Cyngor, gan gynnwys bod yn Ymddiriedolwr Elusen.
4. Dylid cyflwyno enwebiadau i'r Swyddog Canlyniadau a'u cefnogi gan enwebwr ac eiliwr sydd ill dau'n gyflogeion y Brifysgol. Dylai enwebeion gadarnhau eu parodrwydd i sefyll am etholiad a darparu datganiad heb fod yn hwy na 500 o eiriau, a fydd ar gael i'r etholwyr os caiff etholiad ei gynnal a dylai hwn gynnwys:
  - (a) cefndir bywgraffyddol byr;
  - (b) pam mae'r ymgeisydd yn dymuno bod yn aelod o'r Cyngor; a
  - (c) beth, ym marn yr ymgeisydd, y gall ei gynnig i rôl Ymddiriedolwr sy'n Aelod Staff.

Os dymunant, gall yr aelodau etholedig gymryd rhan mewn Sesiwn Holi neu unrhyw sesiwn arall i'r holl staff, p'un a yw'n cael ei chynnal gan y Cofrestrydd a Phrif Swyddog Gweithredu neu fel arall fel rhan o'u haelodaeth o'r Cyngor. Gan gydnabod y byddai aelodau o'r fath yn rhan o etholaeth 'yr holl staff', ac felly dylai ymgeiswyr nodi yn eu datganiad enwebu sut maent yn bwriadu cyfathrebu â'u hetholwyr, dylai aelodau o'r fath bob amser gydnabod blaenoriaeth eu rôl a'u dyletswyddau fel aelod o Ymddiriedolwyr y Brifysgol a'u rhwymedigaeth yn hyn o beth i barchu cyfrinachedd.

5. Er mwyn bod yn gymwys i fod yn ymgeisydd yn yr etholiad, mae'n rhaid i enwebai gadarnhau nad yw wedi'i anghymhwyso rhag bod yn ymddiriedolwr elusen yn unol â Deddf Elusennau 2011 ac nad yw'n ymwybodol o reswm arall, yn gyfreithiol neu fel arall, a fyddai'n ei wneud yn anghymwys i fod yn ymddiriedolwr elusen, neu a allai ddwyn anfri ar y Cyngor.
6. Ar ôl dyddiad cau'r cyfnod enwebu, bydd y Swyddog Canlyniadau'n rhoi gwybod i bob ymgeisydd am enwau a theitlau rolau'r holl ymgeiswyr a enwebwyd.
7. Lle caiff tri neu ragor o enwebiadau eu derbyn ar gyfer y ddau le gwag, ac mae o leiaf un ohonynt gan aelod o staff y Gwasanaethau Proffesiynol, cynhelir etholiad ar yr amod y bydd o leiaf un o'r penodiadau o blith staff y Gwasanaethau Proffesiynol. Lle bo dau enwebiad yn unig yn cael eu derbyn, ac mae o leiaf un o'r rhain gan aelod o staff y Gwasanaethau Proffesiynol, bydd y Swyddog Canlyniadau'n datgan bod yr ymgeiswyr hynny wedi cael eu hethol yn briodol yn aelodau o'r Cyngor. Lle na chaiff unrhyw enwebiad ei dderbyn gan aelod o staff y Gwasanaethau Proffesiynol, bydd y Swyddog Canlyniadau'n cyhoeddi hysbysiad arall o le gwag yn benodol ar gyfer aelod o staff y Gwasanaethau Proffesiynol.

Trefniadau Cynnal Etholiad

8. Pan fo angen pleidlais, bydd y bleidlais yn gyfrinachol a chaiff ei chynnal drwy bleidleisio electronig drwy system bleidleisio ddiogel ar-lein a weinyddir gan y Brifysgol neu gan reolwyr etholiad proffesiynol a benodir gan y Brifysgol.
9. Bydd y Swyddog Canlyniadau yn trefnu i hysbysiad o'r bleidlais gael ei anfon at bob aelod o'r etholaeth berthnasol. Bydd pob aelod o'r etholaeth berthnasol yn derbyn e-bost yn cynnwys hysbysiad o'r bleidlais a chyfarwyddiadau am sut i fwrw ei bleidlais. Pan nad oes modd i aelod o staff dderbyn/gael mynediad at negeseuon e-bost neu bleidleisio'n electronig, gall gysylltu â'r Swyddog Canlyniadau am bleidlais drwy'r post 7 niwrnod cyn dyddiad cau'r pleidleisio fan bellaf.
10. Dyddiad y cyfrifiad pan fydd y rhai ym mhob etholaeth yn gymwys i enwebu a phleidleisio fydd y dyddiad cau ar gyfer anfon enwebiadau at y Swyddog Canlyniadau.
11. Bydd y Swyddog Canlyniadau'n pennu ac yn cyhoeddi dyddiadau'r cyfnod pleidleisio ar gyfer etholiad. Bydd y cyfnod pleidleisio'n para o leiaf saith niwrnod. Os oes newid amgylchiadau sydd, ym marn y Swyddog Canlyniadau, yn golygu bod y cyfnod pleidleisio'n annigonol i alluogi cael pleidlais gynrychioladol o dan

yr amodau penodol sydd ar waith ar y pryd, gall y Swyddog Canlyniadau estyn y cyfnodau pleidleisio hynny fel y mae'n ystyried yn angenrheidiol. Hysbysir ymgeiswyr a enwebwyd am y newid hwn.

12. Gall ymgeisydd dynnu ei ymgeisyddiaeth yn ôl ar unrhyw adeg cyn i'r bleidlais gau. Os bydd un ymgeisydd yn unig ar ôl ar gyfer y lle gwag, oherwydd bod ymgeisydd wedi tynnu'n ôl, ni chaiff y pleidleisiau a fwriwyd eu cyfrif a chyhoeddir bod yr ymgeisydd sy'n aros wedi'i ethol yn briodol.
13. Bydd y Swyddog Canlyniadau'n penodi dau aelod llewg o'r Cyngor yn archwilwyr ar gyfer etholiad drwy bleidlais.
14. Bydd y ddau ymgeisydd sy'n ennill y nifer uchaf o'r pleidleisiau a fwriwyd yn cael eu penodi'n aelodau o'r Cyngor, ar yr amod bob amser y bydd o leiaf un ohonynt yn aelod o staff y Gwasanaethau Proffesiynol.
15. Bydd y Swyddog Canlyniadau'n darparu adroddiad ar y broses ethol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Enwebiadau.
16. Bydd y Swyddog Canlyniadau'n cadw'r papurau pleidleisio a/neu gofnod o'r pleidleisiau electronig diogel mewn lle diogel am chwe mis ar ôl dyddiad yr etholiad.
17. Ni fydd unrhyw ddiffyg yn y weithdrefn wrth gynnal etholiad o'r fath neu achos o dorri'r Rheoliadau Ethol hyn yn effeithio ar ddilysrwydd unrhyw etholiad, oni bai bod hynny ar gais ymgeisydd (neu unigolyn a ddynodir yn gynrychiolydd ymgeisydd) a gyflwynir i'r Swyddog Canlyniadau, neu ar benderfyniad y Swyddog Canlyniadau os daw'n ymwybodol o ddiffyg posib yn y weithdrefn neu o achos posib o dorri'r Rheolau Ethol hyn, ac, ar ôl ymchwiliad priodol, os yw'n ystyried bod diffyg neu achos o dorri'r rheolau wedi cael effaith, neu y gallai gael effaith niweidiol ar etholiad teg a rhydd. Yn yr amgylchiadau hynny, bydd y Swyddog Canlyniadau yn gwneud y fath drefniadau a/neu'n rhoi'r fath gosbau ar waith y mae'r Swyddog Canlyniadau'n ystyried eu bod yn rhesymol ac yn gymesur i unioni'r niwed a achoswyd gan y diffyg gweithdrefnol neu'r achos o dorri'r Rheolau Ethol hyn a/neu i wneud iawn am y fath niwed. Gall trefniadau a chosbau o'r fath gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i'r rhain, ganiatáu i'r holl ymgeiswyr neu rai ohonynt ddarparu deunyddiau ychwanegol i'r etholwyr, gohirio neu atal yr etholiad, estyn cyfnod yr etholiad, aildrefnu'r etholiad, anghymhwyso ymgeiswyr a/neu ddatgan bod yr etholiad yn annilys.

Tymor penodiad a chymhwysedd i'w ailethol

18. Cyfnod y penodiad fydd pedair blynedd yn y lle cyntaf. Bydd aelod y mae cyfnod ei benodiad yn dod i ben yn gymwys i'w ailethol am gyfnod nad yw'n hwy nag un cyfnod penodiad pellach. Pan fydd unigolyn wedi bod yn ei rôl am y cyfnod hwyaf a ganiateir, ni fydd yn gymwys i gael ei benodi eto yn aelod staff o'r Cyngor.

19. Os yw'r aelod a etholir yn gadael ei gyflogaeth yn y Brifysgol (neu ei gyflogaeth fel aelod o staff y Gwasanaethau Proffesiynol os yw hynny'n berthnasol), daw ei aelodaeth o'r Cyngor i ben.
20. Caiff unrhyw rôl sy'n digwydd dod yn wag ei llenwi wrth iddi ddod yn wag drwy'r weithdrefn a nodir uchod a dylai'r sawl a benodir gael ei benodi am gyfnod o bedair blynedd i ddechrau.
21. Bydd aelodau o'r Cyngor a etholir gan staff yn ddarostyngedig i amodau a thelerau penodi'r Cyngor a dylid rheoleiddio eu hymddygiad yn unol â'r safonau llywodraethu uchaf, a bennir yng Nghôd Ymddygiad Cyngor y Brifysgol, y mae glynw wrth hwn yn rhan o delerau penodi pob aelod o'r Cyngor. Yn ogystal, mae aelodau'n ddarostyngedig i Ddeddf Elusennau 2011, sy'n darparu ar gyfer amgylchiadau pan fo unigolyn wedi'i anghymhwysu rhag bod yn ymddiriedolwr elusen, a bydd yn ofynnol i unrhyw aelod etholedig gadarnhau nad yw wedi'i anghymhwysu fel hynny fel rhan o amodau a thelerau ei benodi. Yn unol â Chôd Llywodraethu Pwyllgor Cadeiryddion y Prifysgolion (CUC), mae gweithdrefn ar waith ar gyfer Diswyddo Aelodau o'r Cyngor er mwyn ymateb i amgylchiadau pan fo aelod wedi torri amodau ei benodiad yn faterol.